

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. j. Quid sit enunciatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Reliqua Postpredicamenta.

Prioritatis
quatuor
modi.

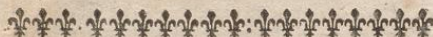
EA sunt, ut dixi, quatuor, Prius, Simul, Mo-
tus, & Habere.

Prius aliquid dicitur quatuor modis. Primò tempore, quando vnum existit aliquo tempore, in quo non existit aliud; Adam v. g. tempore prior est, quam Abel. Secundò naturā, illud scilicet à quo aliud dependet; sic enim omnis causa est prior suo effectui. Tertiò dignitate, ut dominus prior est seruo. Quartò origine, quando vnum est principium alterius, sed sine illius alterius dependentia, sicut in diuinis Pater prior est origine quam Filius; procedit enim à Patre ut à principio, sed ab eo non est dependens.

Tres modi
simultatis.

Simul tribus modis dicitur. Primò tempore, ut Socrates & Plato. Secundò per existentie consequentiam, ut relata. Tertiò quæ æqualiter idem genus participant, ut equus & leo.

De *motu* in Physica prolixè dicam. *Habere* quid sit, nemo nescit.

DISPUTATIO III.

De secunda operatione, qua dicitur Enunciatio. Ad duos Aristotelis libros de Interpretatione.

Iudicium

Ic est alter mentis humanæ fœtus, priori, de quo hætenus dixi, longè præstantior & nobilior, sicut varia significant eius nomina; dicitur enim *Iudicium*, quatenus adhuc in mente later, quia, per illud arbitra rerum omnium velut in tribunali sedens hominis ratio, iudicat de præsentibus, præterita reuocat, occupat futura; quæ mala sunt, damnat; approbat quæ recta sunt; amplectitur veritatem, refugit falsitatem. Dicitur *Enunciatio*, propterea extra per instrumenta vocalia prodians, arcana pandit, vestit verbum mentis, & rei sine corpore ipsa corpus & figura est, nuncia mentis, interpret cogitationum, societatis humanæ nexus, animæ famula, rationis filia,educta in lucem obsterice lingua, ore cunabulo, aëre vehiculo; integra manens, & in singulis audientium auribus dispersa; collecta, & diuisa; simul nascent, & simul moriens; thesaurus in nihilo; ipsa laus, ipsa vituperium; ipsa verum, ipsa mendacium; ipsa error, ipsa scientia, in dō scientiarum omnium parens, de qua quidquid dixeris, per ipsam semper, & cum ipsa dixeris. Ad eam ergo accuratè declarandam progrediens, duo inuenio, quæ de illa dicam. Primum est natura eius, & variæ conditiones, ac diuisiones: secundum primaria eius proprietates, veritas & falsitas: tertium autem quod addi poterat de reliquis eius proprietatibus, æquipollentia, conuersione, oppositione, pertinet ad summulas.

Enunciatio

QVÆSTIO I.

Natura, conditiones, variæ diuisiones Enunciationis.

TRia hæc præmitti necessariò debuerunt ad declarationem integram essentia istius operationis, quæ quatenus in mente later, vocatur, ut dixi, *Iudicium*, sed compositum aut diuisum, vel melius compositio & diuisio, idest affirmatio, & negatio, assensus & dissensus: quatenus autem in ore nascitur, in aëre vehitur, in aure moritur, dicitur *Enunciatio*, propositio, prædicatio. Ut, inquam, naturam illius declararem, primò explico, quid illa sit, & qualis: secundò, quænam sint propriæ conditiones & regulæ illius in genere: tertiò quoruplex illa sit, & quænam sint regulæ singularum.

SECTIO I.

Quid sit Enunciatio.

Indifferenter hîc loquor de enunciatione mentali, vocali, & scripta; quæ duæ vltima non sunt iudicia, nisi dependent ab enunciatione intus in mente formata. Et quidditatem illius confidero, primò metaphysicè, declarando genus eius & differentiam; deinde physicè, dicendo illius materiam & formam.

S. I.

Enunciationis definitio, & comparatio eius cum prima operatione.

Dico primò. Rectè definitur enunciatio, *Actus* *Iudicatus* dependens à prima apprehensione, sine dependentia à præmissis: vel, *Est oratio, quæ aliquid affirmat, aut negat.*

Ratio est, quia iudicium intellectus, propterea à prima apprehensione distinguitur, est actus, quo intellectus determinatè cognoscit rem esse, vel non esse, affirmando, vel negando; quod potest fieri tripliciter, atque aded aliud est iudicium simplex, aliud compositum, aliud illatum. Iudicium simplex est *Actus, quo intellectus cognoscit rem esse, vel non esse independenter à prima apprehensione*; cuiusmodi iudicium habet Deus, in quo vnicus actus est simplicissimus, apprehendens, iudicans, totumque simul cognoscens. Iudicium compositum est iudicium dependens à prima apprehensione prauia, & concomitante, idest, quoties per actum vnum apprehenditur aliquid, per alium autem iudicatur. Iudicium illatum est iudicium dependens à præmissis; ut, *Homo est risibilis: ergo est rationalis.* Intellectus videlicet noster (ut notat optimè S. Thomas 1. part. quæst. 85. art. 5.) propter summam imperfectionem, cum totam non possit adæquare cognoscibilitatem obiecti, & illud totum cognoscere vnico actu simplici, distinctis indiget actibus; vno, quo rem ipsam concipiat apprehendendo; alio, quo cognoscat determinatè affirmando, aut negando; sic enim in intellectu nunquam est iudicium, quod dum elicitur, non præsupponat, saltem prius naturā, primam apprehensionem, quæ durat etiam necessariò quandiu iudicium

cium durat; nemo enim de iis iudicat, quæ actu non percipit. Verum verò apprehensio illa sufficit vnica, an verò multiplex requiratur ad iudicium, dicetur infra. Nunc satis est dicere, nullum esse posse iudicium, quod à prima apprehensione non pendeat, tum in fieri, tum in conseruari. Ex quo patet, bonam esse allatam definitionem enunciationis, cum per eam distinguatur à prima operatione, quia est actus iudicarius; à iudicio simplici, quia pender à prima operatione distincta; ab illatio, quia non pender à præmissis.

Distinctio
entis à sim-
plici apprehen-
sione.

Ex quibus colligi facile potest, verum discrimen enunciationis à simplici apprehensione male assignari à Vasque, in eo quod prima operatio nihil apprehendat nisi simplices terminos, & eorum significationem; enunciatum autem, apprehendat eorum connexionem. Quod sanè manifestè falsum videtur, quia per primam apprehensionem integræ propositiones cognosci possunt; non enim minus apprehendere possum copulam prædicati & subiecti, quam prædicatum & subiectum. Deinde sæpè cogitantur à nobis quædam propositiones, quarum nobis falsitas nota est; vt si audias hæreticum asserentem quod Angeli sunt corporei, tunc non est iudicium, quod esset sine dubio hæreticum: ergo non est nisi prima operatio. Differt ergo enunciatum à simplici apprehensione, quod enunciatum semper affirmet aut neget connexionem prædicati & subiecti; simplex apprehensio solùm apprehendat simplices terminos, vel integras propositiones; sed nihil vnquam affirmet, aut neget.

Dices. Propositiones ex propria sua ratione spectant ad secundam mentis operationem: ergo non possunt spectare ad primam. Deinde propositio est terminus complexus, cuius partes separatæ significant idem: ergo conceptus, quo terminus ille cognoscitur, habet etiam plures partes: ergo non est simplex.

Resp. propositiones diuerso modo spectare ad primam & ad secundam operationem. Ad primam operationem spectant, quatenus significationem duntaxat eorum percipitur absque affirmatione vel negatione. Ad secundam spectant, quatenus determinatè affirmant, aut negant. Deinde concedo, propositionem non vna simplici apprehensione totam posse cognosci, sed per plures conceptus simplices, quorum vno apprehenditur subiectum, altero prædicatum, altero copula.

§. II.

Quenam sit pars materialis Enunciationis.

Explicata quasi metaphysicè ipsa essentia enunciationis, nunc explicari debet quasi physicè per analogiam ad compositum physicum, in quo est materia & forma. Certum verò est, materiam necessariam enunciationis esse subiectum, prædicatum, & copulam ytriusque; quæ tria in qualibet enunciatione reperire necesse est. Certum item est, tria illa in mentali enunciatione, conceptus esse intus in mente formatos; in vocali autem esse voces, de quarum significatione agit prolixè Philosophus vsque ad cap. 5. cum quo mihi modò dicendum est, quid sit vox, quid & qualis eius significatio, quid primariò significet, & quanam ad eam significationem sint necessaria.

Dico secundò, rectè vocem definiri, *Est sonus ab animalis ore prolatus per naturalia instrumenta, ad aliquid significandum.* Itaque materiale vocis est so-

mus; formale verò est significatio; quæ significatio vt intelligatur.

Queritur primò quid sit signum?

Definitio
signi.

Resp. signum vulgò definitur, *Est id quod facit aliud à se in cognitionem venire representando illud.* Tota enim essentia signi in eo est sita, vt potentia cognoscenti aliud representet; significare autem est facere vt aliud cognoscatur. Audita v. g. voce hac, *Deus*, non solùm eas cognosco quatuor litteras, sed ipsum etiam Deum infinitum mens sibi obicit. Nihil igitur se ipsum significat, seu representat, sed significat aliquid aliud; quia significatio, vt statim dicam, similitudo quadam & relatio est. Vide August. lib. de magist. ferè toto, lib. 1. de doctrina christ. c. 2. lib. 2. c. 1. vbi mirabiliter de ratione signi disserit, ostenditque, quomodo doctrina omnis ex signis proficiscatur.

Dices, totam hanc definitionem signi conuenire posse potentia cognoscenti; nam illa facit vt homo cognoscat. Imò & illam conuenire cuilibet causæ, in qua cognosci possunt effectus.

Resp. signum, vt signum est, representando formaliter per seipsum facere, vt aliud cognoscatur: potentia cognoscens efficienter causat cognitionem alterius, vel etiam sui ipsius; non hoc facit representando; causa quatenus representat effectus, vocari etiam potest signum, sed minus propriè, quia signum debet esse aliquid posterius re, quam representat; causa verò effectibus prior est.

Queritur secundò, quotuplex sit signum?

Divisiones
signi.

Resp. signum diuidi primò in naturale, & ad placitum: secundò in signum formale, & instrumentale. Signum naturale vocatur quod suapte naturâ vim habet representandi aliquid, vt iris naturaliter vim habet representandi serenitatem, fumus ignem. Signum ad placitum, seu ex instituto, vel, vt loquitur August. *signum datum*, illud est, quod significat ex quadam conuentione ac institutione hominum, & ex quadam quasi conuentione. Signum formale illud vocatur, quod licet non cognoscatur, facit tamen aliud in cognitionem venire. Huiusmodi sunt species expressæ, de impressis alijs videbitur. Signum instrumentale illud est, quod priùs cognoscitur, quàm ducat in cognitionem alterius, vt imago.

Cæsaris.

Queritur tertio, quid sit in re illa, quæ dicitur signum, ratio illa signi; quid v. g. in voce, *homo*, sit, quod illa significet animal rationale. Volunt enim aliqui, eam esse realem relationem: alij formam intrinsecam, & realem existentem in ipsa voce: alij relationem solummodò rationis.

Quid sit ratio
signi in
re ipsa signifi-
cante.

Resp. distinguendum esse; si enim signum sit naturale, ratio illa signi est relatio aliqua realis signi ad rem significatam; nullum enim signum est naturale, quod vel transcendentaliter non dicat respectum, vt species referuntur ad obiecta: signa verò quædam instrumentalia, vt imago Cæsaris, relationem habent categoricam primi generis, fundatam in similitudine secundum externam figuram, vt fumus habet relationem effectus ad causam: si verò signum sit ad placitum, v. g. ratio illa in actu primo, seu prout habet vim significandi, est denominatio solùm extrinseca à voluntate imponentis, tanquam à forma extrinseca: si autem sit in actu secundo, prout scilicet ingerit actu cognitionem rei significatæ, denunciatio est extrinseca à productione cognitionis ad præsentiam talis signi, v. g. vocis; sicque significari in actu primo ad placitum, est esse deputatum ad representandum aliud; significari in actu secundo, est ex tali deputatione actu aliquid exprimere potentia cognoscenti. Quia

D 4 scilicet

scilicet extrinseca deputatio nihil intrinsecum imprimit, sed extrinsecè tantum denominat: v. g. vox illa, *homo*, si deputata esset ad significandum naturam equinam, haberet omnia intrinseca, quæ nunc habet; sed tantum haberet aliam denominationem extrinsecam à voluntate deputante: ergo voluntas illa hominum tota est forma denominans signum.

Obiectio.

Dices. Voluntas illa hominum, quæ deputat hanc vocem, *homo*, ad significandam naturam humanam; hæc, inquam, voluntas non habet pro obiecto seipsam: illa voluntas habet pro obiecto significationem: ergo significatio in actu primo non est voluntas hominum. Imò ab illis qui percipiunt significationem alicuius vocis, voluntas illa non percipitur: ergo illa non est ratio formalis ipsius significationis, alioqui deberet voluntas illa percipi ab eo qui cognoscit significationem; sicut is qui videt album, videt necessariò albedinem.

Resp. distinguendo primam minorem: hæc voluntas pro suo obiecto habet significationem in actu secundo, concedo; in actu primo, nego: voluntas enim hominum decernit, ut illi qui audient hanc v. g. vocem, *homo*, actu cognoscant naturam humanam. Deinde concedo illud antecedens: ab illis qui percipiunt significationem alicuius vocis, non percipitur hæc voluntas; sed nego hanc consequentiam: ergo illa voluntas non est formalis ratio significationis. Nam quamvis ab eo qui percipit significationem formaliter ut significatio est, idest, qui cognoscit significationem in actu primo, cognoscatur voluntas illa hominum; ab eo tamen qui solum cognoscit significationem materialiter, & in actu secundo, non necessariò percipitur illa voluntas hominum: sicut qui videt album formaliter, videt necessariò albedinem; potest tamen aliquis cognoscere id quod est album, v. g. parietem, & non cognoscere albedinem.

Voces significare ad placitum.

Queritur utrùm voces significant ad placitum, an verò naturaliter.

Resp. distinguendo; voces enim articulatae primitivæ non significant naturaliter, sed ad placitum; voces autem derivatae significant quodammodo naturaliter. Immeritò videlicet Plato & Pythagoras contendunt, voces signa esse naturalia, ideòque sapientum solummodo esse imponere rebus nomina, quæ non ipsi effingant, sed tantum excipiant ex ipso naturæ sinu effluentia: quæ quidem tranquille ac puræ mentes multò illustriora & puriora exciperent, quàm inquinata, ac perturbata. Imò alia esse apud homines, alia apud Deos. Verùm solemnia hæc sunt Platonis vigilantis somnia. Melius Aristoteles voces articulatas primitivas docet signa esse solum ex instituto; signa enim naturalia significant apud omnes gentes omninò idem; voces autem apud diversas gentes diversæ sunt. Dixi *voces articulatas*; dubium enim non est, quin multæ voces inarticulate naturaliter significant, ut gemitus signum est doloris. Dixi deinde *voces primitivas*, quia voces derivatae à primitivis naturaliter habent affinitatem cum significatione primitivi; ut iustus à iustitia deducitur, & iustitiam ipsam significat, licet ab hominum etiam institutione pendeat.

Prima obiectio.

Dices primò, conceptus omnis naturaliter significat: omnis vox significat conceptum: ergo quilibet vox significat naturaliter.

Resp. argumentum illud non esse in forma, cuius proinde negatur consequentia. Deceptio in eo est, quòd in minori deberet esse, *omnis vox est*

conceptus; non autem, *omnis vox significat conceptum*: ubi sunt quatuor termini.

Dices secundò. Sermo naturalis est homini: ergo voces significant naturaliter. Notum est quoque, illud quod narratur de Atthie Croesi filio, qui mutus & surdus cum esset, videns tamen confodi patrem suum, erupit in voces articulatas.

Resp. distinguendo primum antecedens; si enim significet, quod voces quibus utimur, significant naturaliter, nego sermonem in eo sensu esse naturalem homini: si autem significet, quod homo habet à natura facultatem loquendi articulata, concedo sermonem esse in eo sensu naturalem homini. Filius Croesi Regis, haud dubiè surdus non fuit à natiuitate, sed totum impedimentum loquendi fuit illi duntaxat in lingua. Quod item narratur de pueris quibuldam, Phammerici Regis iussu educatis inter pecudes, ne vllam vocem audirent; loquutis tamen postmodum articulata. Solutur, si dicas, vel fuisse dæmonis præstigias, vel certè illos articulata non fuisse loquutos, sed sonum ab illis confusè duntaxat editum, Phryges ambitiosè interpretatos fuisse.

Dices tertio. Nomina quædam per incantationes vim habere quandam mirabilem ad sanandos morbos, vel ad noxas alias depellendas: unde volebant Platonici, nomina propria radios esse rerum quas significant: & in ipsis nominibus vitam quandam latere.

Resp. cum Deltio lib. 1. de magia, cap. 4. quæst. 1. Tertia obiectio. Vallesio cap. 4. sacra Philosophia, nulla vocabula vim habere naturalem vulnera, vel morbos sanandi, vel noxas alias depellendi, siue sint complexa, siue incomplexa; quia nihil habent præter sonum, & significationem omninò ad placitum, cui nulla plane vis inesse potest ad effectus illos mirabiles, nisi dæmonis ope interveniente, qui in huiusmodi curationibus extraordinariis esse solet Archiater.

Queritur quintò, utrùm voces primariò & immediatè significant conceptus formales, idest cognitiones internas animi; an verò conceptus obiectivos, idest obiecta cognitionum.

Resp. aliud esse significare aliquid, aliud substitui pro eo: significare aliquid, est efficere, ut illud cognoscatur: pro eo substitui, est facere id quod alterum deberet facere. Dico igitur vocem primariò & immediatè significare solum conceptus obiectivos, conceptus autem formales non significari primariò per vocem, sed tantum vocem pro illis substitui. Ratio est, quia, ut dixi, significare non est aliud quàm facere ut aliquid cognoscatur: sed per voces non devenimus in cognitionem conceptuum, qui nobis semper ignoti manent. Cum audit v. g. rusticus à Doctore Deum esse Trinum, nullam cogitat cognitionem Doctoris, sed solum Trinitatem personarum divinarum; ignorat enim quid sit loquutio interna: ergo vox immediatè significat rem à loquente cognitam, & ad illud etiam solum munus instituta sunt voces; vox enim *cælum*, est instituta ut significet cælum, non ut significet cognitionem cæli. Imò certum est, inuentas esse voces, ut præstent illud idem audienti, quod præstant loquenti verbum ipsum internum; sicut enim per verbum internum homo sibi loquitur, sic loquitur aliis per externum. Sed verbum ipsi loquenti significat immediatè ipsas res cognitatas: ergo verbum externum eandem significat audienti: per accidens autem, & ex voluntate audientis cognitionem ipsam significat, si velit discurrere circa vocem quæ necessariò esse debet iuncta

Voces immediate significant conceptus obiectivos.

enius evidentiam nulla vocum significatio assequi potest. Ideo Beatus Deus explicare tam perfectè non potest, quàm perfectè cognoscit; imò nec viatores: vnde dixit verissime August. lib. 6. de Trinit. cap. 4. Verius cogitatur Deus, quàm dicitur; & verius est, quàm cogitatur.

Quæritur octauo, quid sit nomen: quid verbum.

Definitio
nominis.

Resp. nomen vulgò definiri, *Est vox significatiua sine tempore, finita & recta, cuius nulla separata pars idem significat*, vt *Homo, Angelus*. Significat ad plurius, vt satis patet ex dictis de voce. Significat sine tempore, quia præter principale significatum non denotat tempus præsens, præteritum, aut futurum, quæ vocantur primariæ temporis differentia; prandium enim v. g. & cena præter significatum principale significant quidem aliquod tempus, sed non illas, vt dixi, temporis differentias. Tempus, hora & mensis significant sine dubio aliquod tempus; sed tanquam primarium significatum, non tanquam significatum secundarium. Nulla pars nominis separatim sumpta idem significat, vt *Respublica, Proconsul*; cuius partes se iunctæ non idem significant, quod prius. Imò in vocibus nonnullis, vt *Armiger, Deipara, Agricola*, vbi partes videntur idem significare separatæ, verum etiam est quod dixi, quia illorum nominum partes separatæ significant quidem aliquid prout sunt integræ dictiones, sed non significant idem prout sunt partes vnius vocis compositæ, sed sunt instar syllabæ, quæ significationem propriam non habet. Dicitur denique *finita*, & *recta*. Vox finita illa est, cui nulla negatio præfigitur; infinita, cui præfigitur negatio efficiens vnam vocem, vt *non-homo, non-lapis*. Voces infinitas negat Philosophus esse nomina. *Recta* vox dicitur, quæ casus est nominatiui, voces etiam casuum obliquorum negat idem Philosophus esse nomina, quia cum verbo, *est*, non possunt absolute enunciationem.

Definitio
verbi.

Verbum definitur, *Vox significatiua cum tempore, finita & recta, cuius nulla pars significat separata, & est semper eorum, quæ de aliquo dicuntur nota*. Patet definitio ferè tota ex præcedenti. Dicitur autem *nota eorum, quæ de aliquo dicuntur*, quia semper aptum est verbum affirmare aliquid de aliquo, vel negare, idest copulare prædicatum cum subiecto.

Verbum aliud est substantiuum, vt *sum, existo, subsisto*; aliud adiectiuum, quod significat actionem, aut passionem, aut aliquod accidens, vt *ago, capio*. In propositionibus æternæ veritatis, qualis ista est, *Homo est rationalis*, verbum *est*, significat omne tempus, etiam si non significet existentiam, sed solam identitatem subiecti & prædicati.

§. III.

Quenam sit pars formalis Enunciationis.

IN qualibet oratione mentali reperitur haud dubiè conceptus subiecti, prædicati, & copulæ; sicut in oratione vocali reperiuntur subiectum, prædicatum, & copula. Sed difficultas est primò, vtrum per vnicam simplicem apprehensionem tria illa cognosci possint. Secundò, vtrum actus ipse iudicij, actus sit distinctus ab apprehensione subiecti, prædicati, & copulæ. Tertiò, vtrum actus ille iudicij formaliter, & quidditatiuè sumptus vnus sit actus, an verò multiplex.

Duplex ad
enunciatio-
nem requi-
ritur apprehensio.

Dico tertiò. Quoties sit enunciatio vera & formalis, quæ identica tantum non sit, saltem duplex exigitur apprehensio, vna prædicati, & altera

subiecti: neque vnica sufficit simplex apprehensio subiecti, prædicati, & copulæ.

Ratio est, quia in omni enunciatione, quæ identica non est, subiectum, prædicatum, & copula differunt conceptu: sed si cognoscantur eadem simplici apprehensione, non differunt conceptu: ergo prædicatum, & subiectum cognosci debent per diuersos conceptus. Deinde in enunciativa videtur illud adhuc esse manifestius, quia in illa cognitio separat prædicatum à subiecto, & concipit plura vt plura: sed vno conceptu concipi non possunt plura vt plura: ergo in enunciatione, saltem negatiua, plures debent esse conceptus.

Obicitur primò. Potest intellectus concipere simul plura per modum vnius, idest, vno conceptu, v. g. vnico conceptu paries albus à nobis concipitur, & totus terminus complexus, in quo plura necessariò inuoluuntur: sed extrema propositionis, præsertim si affirmatiua sit, se habent per modum vnius: ergo intellectus potest per modum vnius illa concipere.

Resp. distinguendo maiorem: intellectus concipere potest plura per modum vnius, quando illa rationem habent vnius, idest, quando illa concipiuntur sub vna ratione formali, concedo; quando illa rationem non habent vnius, sed concipiuntur sub diuersa ratione formali, nego. Itaque negatur minor, quia cum extrema propositionis, vt dixi, concipiuntur sub diuersa ratione formali, vt propositio non sit identica, necesse est, vt per diuersos conceptus concipiuntur.

Neque dicas primò. Extrema propositionis affirmatiua non concipiuntur vt plura, alioqui diuiderentur; sed cum vniantur debent concipi vt vnum.

Resp. enim distinguendo: non concipiuntur vt plura realiter, concedo; non concipiuntur vt plura formaliter, saltem in actu exercito, nego, alioqui enunciatio esset identica.

Neque dicas secundò. Sicut in termino complexo substantiuum & adiectiuum se habent per modum vnius, & vno conceptu concipiuntur, sic prædicatum & subiectum se habent per modum vnius.

Resp. esse disparitatem, quia in termino complexo, substantiuum & adiectiuum non differunt conceptu, cum non sint diuersa formaliter: extrema verò enunciationis formalis sunt diuersa formaliter.

Obicitur secundò. Copula enunciationis non cognoscitur per actum distinctum à conceptu prædicati & subiecti: ergo prædicatum etiam & subiectum possunt concipi vno conceptu.

Resp. negando antecedens, quia conceptus copulæ, vel est prima tantum apprehensio, & sic distinguitur à conceptu prædicati, & subiecti, sicut vnio ab extremis; potest enim conceptus subiecti & prædicati esse sine conceptu copulæ; neque maior esset ratio, cur esset conceptus prædicati potius, quàm subiecti: vel est iudicium, & sic distinguitur necessariò à conceptu prædicati & subiecti, qui simplex est apprehensio. Copula ergo per modum vnionis semper distinguitur ab extremis.

Dico quartò. Actus ipse iudicij necessariò est distinctus à conceptu prædicati & subiecti; non est autem necessariò actus distinctus ab apprehensione copulæ, contra Vasquem 1. part. disp. 223. cap. 3. & alios quosdam, qui negant, interuenire in enunciatione actum vllum iudicij distinctum ab apprehensione duplici prædicati & subiecti; volunt enim iudicium esse conceptum prædicati, & conceptum

Actus iudicij distinctus est à conceptu prædicati & subiecti.

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

ceptum subiecti, quibus extrema ipsa concipiuntur relatè, vt vnum alteri conueniens; quæ conuenientia in enunciatione vocali denotetur per particulam, est; ita tamen vt nullus peculiaris conceptus in intellectu correspondeat ipsi copulæ. Contra quos tamen.

Probatio.

Ratio est, quia iudicium formaliter, vt est secunda mentis operatio, distinguitur essentialiter à prima operatione: ergo non est duplex tantum apprehensio. Deinde si enunciatio non includeret nisi duos conceptus, vbicunque duplex esset conceptus prædicati & subiecti, esset ibi iudicium, & secunda mentis operatio: sed possunt reperiri conceptus prædicati, & conceptus subiecti; si enim cogitem lac, & dulcedidem, non propterea iudico & affirmo lac esse dulce: ergo iudicium est conceptus distinctus ab apprehensione simplici subiecti & prædicati.

Ratio.

Neque dicas: si conceptus prædicati sit relatio ad subiectum, bene intelligitur quomodo vnum alteri tribuatur: ergo sufficere possunt duo conceptus.

Contrà enim insto. Prædicatum concipi potest sine ordine ad subiectum: ergo vt prædicatum concipiatur cum tali ordine, requiritur necessariò nouus conceptus: ergo semper in enunciatione sunt tres conceptus.

In enunciatione non vniuntur conceptus.

Probatio primæ partis.

Dico quintò. Actus iudicij non est actus intellectus, quo physice vniuntur conceptus prædicati, & subiecti; neque actus aliquis simplex, & indiuisibilis, representans prædicatū, subiectum, & copulam.

Prima pars contra Molinam 1. p. q. 1. art. 3. disp. 1. probatur, quia duæ qualitates completæ diuersæ speciei non possunt vniri, & facere vnum per se: sed conceptus prædicati & subiecti, qualitates sunt diuersæ speciei: ergo illi non possunt physice vniri, & facere vnum per se. Deinde omnis vnio accidentium necessariò intensio est, vel extensio: vnio illa duorum conceptuum non esset intensio, vt patet, quæ fit per additionem graduum eiusdem speciei; nec esset extensio, quæ fit in diuersis partibus subiecti. Denique in enunciatione negatiua patet quod vnio non est conceptuum, sed potius diuisio.

Probatio secundæ partis.

Secunda pars contra plures sentientes cum Hurtado, quod iudicium actus sit simplex & indiuisibilis, representans subiectum, prædicatum & copulam; probatur, quia si huiusmodi actus esset iudicium, frustra esset in enunciatione simplex apprehensio, à qua non penderet in conseruari enunciatio. Imò, vt nuper argumentabar, prædicatum, & subiectum non differrent conceptu.

Triplex obiectio.

Obiicitur. Omnis compositio est vnio plurium: enunciatio qualibet compositio est conceptuum, licet affirmatio sola sit compositio rerum: ergo enunciatio est vnio conceptuum. Imò ex S. Thoma, potentia superior vnit ea quæ in potentiis inferioribus sunt dispersa: ergo secunda operatio vnit id, quod per plures primas apprehensiones fuerat conceptum; sicut enim phantasia potest obicere sibi montem aureum, postquam vidit oculus montem & aurum; ita postquam prima operatione intellectus apprehendit prædicatum & subiectum, potest illa vnire per secundam operationem. Denique si in enunciatione tres sunt conceptus, non est maior ratio, cur vnum extremum sit subiectum, alterum vero sit prædicatum; sicque cum dicitur, *Omnis homo est animal*; simul etiam dices, *Omne animal est homo*; & ita nulla erit propositio vera, quæ non sit etiam falsa.

Resp. aliam esse compositionem realem, qualis est inter materiam & formam; aliam compositionem ordinis, id est habitudinis vnus ad alium. Prima compositio non reperitur in enunciatione, sed

A secunda duntaxat, eo ferè modo, quo vnus dicitur esse mundus propter ordinem rei vnus ad aliam. Ita in enunciatione non concipitur duntaxat prædicatum & subiectum, sed prædicatum in ordine ad subiectum, & subiectum in ordine ad prædicatum. Itaque distinguitur hæc propositio: omnis enunciatio est compositio faciens vnitatem realem, nego; faciens vnitatem ordinis, concedo. Compositio realem efficiens vnitatem, est vnio; compositio vero faciens vnitatem ordinis, non est vnio. Deinde fa-teor, potentiam superiorem, v. g. intellectem, ea vnire quæ in potentiis inferioribus sunt dispersa; sed nego eum hoc posse facere per secundam operationem, quæ includit essentialiter plures conceptus.

B Denique in enunciatione tres necessariò sunt conceptus; sed ita ordinati, vt vnus sit necessariò subiectum, alter necessariò prædicatum, alter copula vtriusque; ideo nego non esse maiorem rationem cur prædicatum in ea sit prædicatum, quam subiectum.

Dico sextò. Enunciatio, seu iudicium essentialiter & in recto solus est conceptus copulæ, prout connotat in obliquo conceptum prædicati, & subiecti: non est autem essentialiter triplex conceptus, sicque iudicium simplex est qualitas, sumptum secundum ea duntaxat, quæ dicit in recto, & essentialiter: est autem aliquod compositum, si sumatur secundum ea, quæ dicitur in recto, & essentialiter; tum in obliquo, & connotatiue. Ita docent Durandus, Gabriel, & Gregorius.

Enunciatio in recto est simplex qualitas.

C Ratio est, quia secunda operatio esse necessariò debet aliquid per se vnum, quod poni possit in categoria: sed si tres includeret conceptus essentialiter & in recto, non esset ens per se, neque poni posset in categoria: ergo secunda operatio non est in recto, & essentialiter triplex conceptus, sed solus conceptus copulæ. Deinde per illud secunda operatio constituitur in recto, & essentialiter, per quod solum distinguitur ab alia qualibet operatione mentis: sed per solum conceptum copulæ distinguitur; prima enim, quæ simplex apprehensio est; differt à secunda operatione ex eo, quod secunda iudicet vnum conuenire alteri; quod facit conceptus copulæ: à tertia vero differt eo, quod tertia iudicet vnum conuenire alteri dependenter à præmissis, id est inferendo vnum ex alio; enunciatio autem absolute iudicet, sine vlla illatione, aut dependentia à præmissis.

Probatio.

Obiicitur primò. Si enunciatio solum dicit conceptum copulæ, sequitur quod secunda operatio non differt à prima; conceptus enim ille copulæ, cum sit simplex, non differt ab apprehensione simplici.

Prima obiectio.

Resp. enunciationem nullo modo esse primam tantum apprehensionem, etiam secundum id quod dicit in recto; conceptus enim copulæ non est prima solum apprehensio, quia iudicium est, & includit saltem connotatiue alios duos conceptus: neutrum autem habet secunda mentis operatio.

E Obiicitur secundò. Enunciatio vocalis essentialiter & intrinsecè duo includit extrema, & copulam; ergo enunciatio mentalis includit etiam tres eorum conceptus.

Secunda obiectio.

Resp. negando antecedens; sicut enim enunciatio mentalis in recto solus est conceptus copulæ, prout connotat conceptus extremorum; sic enunciatio vocalis in recto sola est copula, prout connotat prædicatum & subiectum.

Obiicitur tertio. Nulla igitur in secunda mentis operatione reperitur compositio, cum essentialiter sit qualitas simplex; & tamen secunda operatio vocari solet ab omnibus compositio.

Tertia obiectio.

Resp.

Resp. reperiri semper in quolibet iudicio enunciationis aliquam compositionem, in eo duratam consistentem, quod includat, saltem in obliquo, duplicem primam apprehensionem. Per hoc enim sufficienter secunda operatio distinguitur à modo intelligendi, qui proprius est & Angelis; neque alia requiritur compositio conceptuum, quam illa quæ conuenit, ut dixi, omni enunciationi, etiam negatiuæ.

Quarta obiectio de enunciatione purè apprehensiuâ.

Obiicitur quartò, posse dari veras aliquas enunciationes, in quibus nullum sit iudicium, sed quæ sint solum apprehensiuæ, ut cum Catholicus voce tantum tenus dicit, *Deus est ens finitum*: ibi non est ullum iudicium; & tamen vera est enunciatio: nam ubicumque affirmatio est, ibi est secunda operatio: ibi vera est affirmatio: ergo est secunda mentis operatio: ergo enunciatio non est essentialiter iudicium & conceptus copulæ. Confirmatur, quia nullus est syllogismus sine vera enunciatione: sed in syllogismo sæpe ponuntur propositiones, quæ iudicantur falsæ: ergo propositiones, quæ falsæ iudicantur, sunt secundæ operationes. Denique nulla est enunciatio vocalis, cui non respondeat aliqua enunciatio mentalis: illa propositio, *Deus est finitum*, est propositio vocalis: ergo illi responderet enunciatio aliqua mentalis, quæ sine dubio apprehensiuâ tantum est.

Negatur illam vllam esse.

Resp. negando vllam esse posse mentalem enunciationem, quæ non sit indicatiua, sed sit apprehensiuâ tantum, ut rectè docent Valq. 1. p. disp. 223. n. 16. Suarez disp. 8. sect. 4. Fonseca, Conimbricenses, & alij contra Scotum. Ratio est, quia ubi deest essentia enunciationis, ibi non est enunciatio: cum dico, *Deus est ens finitum*, & in omni enunciatione solum apprehensiuâ tantum, deest essentia enunciationis, quia iudicium, ut dixi, est essentia enunciationis; illud autem non reperitur in enunciatione tantum apprehensiuâ: ergo huiusmodi enunciatio non est reuera enunciatio. Deinde omnis operatio, quæ vnum alteri non connectit, siue, quæ non affirmat aut negat, non est secunda, sed prima tantum operatio: enunciatio solum apprehensiuâ non connectit, neque affirmat, aut negat, nisi voce tenus: ergo illa non est enunciatio, sed simplex tantum apprehensio.

Solutio argumentorum.

Ad argumentum ergo respondeo, ibi esse veram enunciationem, ubi est affirmatio, vel negatio mentalis, id est, quæ non solum voces, sed etiam res apprehenduntur coniunctæ: ubi autem est affirmatio & negatio tantum voce tenus, id est, quæ non apprehenditur coniunctio ipsa rerum, sed vocum duntaxat, ibi nego esse veram enunciationem. In enunciatione solum apprehensiuâ voce tantum tenus, est affirmatio, vel negatio; quia res per diuersas concipiuntur apprehensiones; solæ autem concipiuntur coniunctæ. Ad confirmationem distinguo maiorem: nullus est syllogismus sine vera enunciatione, vel quæ supposita sit pro vera, concedo; siue vera enunciatione, nego. In quibusdam ponuntur falsæ propositiones, quæ tamen loco verarum ponuntur; sicut calculi sæpe ponuntur pro veris pecuniis, quia scilicet sæpe in syllogismo apparet vera forma, supposita veritate falsarum propositionum. Denique nego, quod cuilibet enunciationi vocali respondeat aliqua enunciatio mentalis; nam plerique vti sapienter Hebraicè ignari pronunciant Hebraicas propositiones, quibus certum est, quod in mente nulla responderet enunciatio Latina.

SECTIO II.

Varia species enunciationum, earumque conditiones, ac regula, tum in genere, tum in specie.

Certum est primò, enunciationem diuidi posse ratione formæ, in affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiua est, in qua vnum alteri tribuitur: negatiua ea est, in qua vnum de altero negatur, id est, quando copulæ principali præponitur negatio; ut, *Petrus, qui est diues, non est iustus*.

Diuisio enunciationis ratione formæ.

Certum secundò est, enunciationem ratione materiæ diuidi præsertim in simplicem, & coniunctam. Simplex illa dicitur, in qua vnica est copula verbalis; ut, *Homo est rationalis*: coniuncta, in qua plures sunt copulæ verbales, sed coniunctæ per aliquam particulam; ut, *Petrus est Rhetor, & est Philosophus*. Si *Socrates est constans, est laudabilis*. Possunt autem copulæ verbales connecti, vel per particulam copulatiuam, *Et*; ut, *Petrus est Rhetor & est Philosophus*: vel per particulam disiunctiuam, *vel*; ut, *Nunc dices est, vel est nox*: vel per particulam conditionalem *si*; ut, *si Socrates est constans, est laudabilis*. Solet communiter enunciatio simplex appellari categorica; enunciatio autem coniuncta, vocari solet hypothetica. Melius tamen alij enunciationem categoricam eam esse aiunt, quæ absolute iudicat de obiecto; ut, *Homo est rationalis*: dicitur enim categorica, quasi categorematica, id est, per se aliquid significans sine vlla suppositione. Hypothetica verò dicitur illa, quæ iudicat dependenter ab aliqua suppositione; ut, *Si Petrus venerit, loquetur*. Certum autem est, quod enunciatio hypothetica in materia necessaria est illatiua; ut, *Si sol lucet, dies est*: æquiualeat enim illi, *Sol lucet: ergo dies est*. Si fuerit in materia contingenti, illatiua non est, sed tantum enunciativa; ut, *Si Petrus venerit, loquetur*: non enim licet dicere, *Petrus venit: ergo loquetur*; quia scilicet nota illationis significat consequens necessariò ex antecedente.

Prima diuisio ratione materiæ.

Diuiditur secundò enunciatio ratione materiæ in absolutam & modalem. Absoluta est, quæ tantum affirmat, aut negat prædicatum inesse subiecto; ut, *Petrus est homo*. Modalis est, quæ dicit modum quo prædicatum inest, aut non inest subiecto; ut, *Necessarium est hominem esse rationalem: impossibile est hominem esse brutum*. Vulgò autem dicuntur quatuor esse modi, *necessarium, impossibile, contingens, possibile*. Necessarium facit propositionem affirmatiuam vniuersalem, impossibile vniuersalem negatiuam, contingens & possibile particularem affirmatiuam.

Dupliciter fit propositio modalis. Primò, quando modus sumitur adverbialiter; ut, *Homo necessarius est animal*. Secundò, quando modus nomen est adiectiuum; ut, *Necessarium est hominem esse animal*. Quando modus est adverbium, tunc nec est prædicatum, nec subiectum; sed tantum syncategorema subiecti, sicut *omnis*, & *nullus*. Quando autem modus est nomen, tunc est prædicatum propositionis; subiectum autè est altera propositio, cui iungitur modus, & vulgò appellatur dictum, ut in hac propositione: *Necessarium est hominem esse animal*; necessarium, est prædicatum; hominem esse animal, est subiectum.

Absoluta & modalis.

E Sumi verò potest propositio modalis, vel in sensu composito, vel in sensu diuiso. Sensus compositus est, quando prædicatum tribuitur subiecto pro eodem tempore; ut, *Impossibile est stantem sedere*; id est dum stat. Sensus diuisus est, quando tribuitur pro diuerso tempore; ut, *Possibile est stantem sedere*; id est, tempore, quo nō stat. Possunt autè in singulis modis fieri quatuor propositiones. Primò, ut affirmetur dictum & modus, ut *Petrus currere est impossibile*. Secundò